

УДК 37.025+786.2

Тань Сяо

КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КНР ЗАСОБАМИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ ОПЕРИ

© Тань Сяо, 2018

<http://orcid.org/0000-0002-0426-8130>

<http://doi.org/10.5281/zenodo.2540186>

У статті з'ясовано понятійний конструкт дослідження «естетична культура майбутніх учителів музичного мистецтва» як цілісне інтегративне утворення, що передбачає наявність упорядкованих музичних знань, естетичних (емоцій, почуттів, інтересів, потреб, смаку, уявлень) та народних (китайська народна опера) цінностей, які формуються в активній музично-естетичній діяльності культурно-освітнього середовища закладів вищої освіти Китаю. Доведено, що для формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР слід використовувати засоби китайської народної опери. Автором визначено компоненти формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР засобами китайської народної опери: мотиваційний, когнітивний, операційний та оцінювальний. Мотиваційний компонент формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР засобами китайської народної опери зумовлює музичну діяльність, інтереси, переконання, цілі, плани. Під час формування мотиваційної сфери особистості створюються передумови для формування її естетичної культури загалом. Когнітивний компонент містить всі види та форми знання про музику, до яких належать музичні почуття, сприйняття, уявлення, поняття, судження, гіпотези, вчення, погляди, концепції, теорії. Усі вони є відображенням у музичній свідомості людини об'єктивних явищ і властивостей, відносин у галузі музичного мистецтва. Операційний компонент – це сукупність усіх видів і форм музичної діяльності та тих елементів, на основі яких утворюється: вмінь, навички, звички, способи, прийоми та методи. Оцінювальний компонент містить особистісний елемент ціннісних уявлень, що формуються на основі досвіду музичного сприйняття і творчості. Цей компонент пов'язаний з формуванням музично-естетичних оцінок, поглядів, переконань.

Ключові слова: естетична культура, компоненти, формування, музичне мистецтво, майбутній учитель, китайська народна опера, КНР.

Тань Сяо. Компоненты формирования эстетической культуры будущих учителей музыкального искусства в КНР средствами китайской народной оперы

В статье выяснено понятийный конструкт исследования «эстетическая культура будущих учителей музыкального искусства» как целостное

интегративное образование, предполагает наличие упорядоченных музыкальных знаний, эстетических (эмоций, чувств, интересов, потребностей, вкуса, представлений) и народных (китайская народная опера) ценностей, которые формируются в активной музыкально-эстетической деятельности культурно-образовательной среды учреждений высшего образования Китая. Доказано, что для формирования эстетической культуры будущих учителей музыкального искусства в КНР следует использовать средства китайской народной оперы. Автором определены компоненты формирования эстетической культуры будущих учителей музыкального искусства в КНР средствами китайской народной оперы: мотивационный, когнитивный, операционный и оценочный. Мотивационный компонент формирования эстетической культуры будущих учителей музыкального искусства в КНР средствами китайской народной оперы вызывает музыкальную деятельность, интересы, убеждения, цели, планы. При формировании мотивационной сферы личности создаются предпосылки для формирования ее эстетической культуры в целом. Когнитивный компонент содержит все виды и формы знания о музыке, к которым относятся музыкальные чувства, восприятия, представления, понятия, суждения, гипотезы, учения, взгляды, концепции, теории. Все они являются отражением в музыкальном сознании человека объективных явлений и свойств, отношений в области музыкального искусства. Операционный компонент – это совокупность всех видов и форм музыкальной деятельности и тех элементов, на основе которых образуется: умения, навыки, привычки, способы, приемы и методы. Оценочный компонент содержит личностный элемент ценностных представлений, которые формируются на основе опыта музыкального восприятия и творчества. Этот компонент связан с формированием музыкально-эстетических оценок, взглядов, убеждений.

Ключевые слова: эстетическая культура, компоненты, формирования, музыкальное искусство, будущий учитель, китайская народная опера, КНР.

Tan Xiao. Components of the formation of the aesthetic culture of the future teachers of musical art in China by means of the Chinese folk opera

The article deals with the conceptual construct of the study «Aesthetic Culture of Future Musical Art Teachers» as an integral integrative entity, which involves the availability of orderly musical knowledge, aesthetic (emotions, feelings, interests, needs, taste, representations) and folk (Chinese folk opera) values, which are formed in the active musical and aesthetic activities of the cultural and educational environment of the institutions of higher education in China. It is proved that for the formation of the aesthetic culture of future teachers of musical art in China, it is necessary to use the means of the Chinese folk opera. The author identifies the components of the formation of the aesthetic culture of future teachers of musical art in China by the means of the Chinese folk opera: motivational, cognitive, operational and appraisal. The motivational component of the formation of the aesthetic culture of future teachers of musical art in China by means of the Chinese folk opera

determines musical activity, interests, beliefs, goals and plans. During the formation of the person's motivational sphere, prerequisites are created for the formation of its aesthetic culture in general. The cognitive component contains all kinds and forms of knowledge about music, which include musical feelings, perceptions, concepts, concepts, judgments, hypotheses, doctrines, views, concepts, and theories. All of them represent a reflection in the musical consciousness of a person of objective phenomena and properties, relations in the field of musical art. The operating component is a collection of all types and forms of musical activity and those elements on the basis of which are formed: skills, skills, habits, methods, methods and methods. The evaluation component contains a personal element of value representations, which are formed on the basis of the experience of musical perception and creativity. This component is associated with the formation of musical aesthetic assessments, views, beliefs.

Key words: *aesthetic culture, components, formation, musical art, future teacher, Chinese folk opera, China.*

Постановка проблеми. Перетворення, які відбулись у духовній сфері сучасного суспільства, передбачають орієнтацію професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на творчо розвинених компетентних фахівців, здатних цілеспрямовано реалізувати свої можливості в музичній діяльності. Провідну роль у формуванні естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва відіграє музика, що виступає носієм високих духовних цінностей, засобом творчого розвитку дитини і сприяє розвитку емоційно-почуттєвої сфери, духовному збагаченню особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукової літератури надає підстави стверджувати, що проблемі розвитку музичної освіти в Піднебесній з моменту проголошення Китайської Народної Республіки з вітчизняних учених приділяли увагу такі вчені, як-от: А. Антиповський, Н. Боревська, Н. Франчук та ін. Вивченню історичної складової даного феномену приділяли значної уваги у своїх дослідженнях В. Клепіков, І. Наумов, Н. Пазюра та ін. Китайські вчені у визначеному аспекті мають наукові дороби з таких проблем: розвиток музичної освіти в КНР (Лю Цзінь, Лю Чжань, Сунь Цзюань, Чжан Лічженьта ін.); вплив європейських традицій на становлення китайського музичного мистецтва (У Цзин Юй, Лянь Лю, Сун Чжаожунь і Чжан Лу та ін.).

Метою статті є визначення суті поняття «естетична культура майбутніх учителів музичного мистецтва» та компонентів її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині чимале значення у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва можуть стати знання не лише в галузі класичної музики, але й у галузі китайського класичного оперного мистецтва. Зазначимо, що саме музичне мистецтво, зокрема народна опера, сприяє розвитку особистості, впливає на творення її внутрішнього світу, сприймання нею виразності слова й краси голосу, словесного та музичного сенсу, усвідомлення причетності до співацької традиції китайського народу [3; 9].

У контексті вищезазначеного, зауважимо, що висвітленню загальних положень та окремих аспектів формування естетичної культури присвячені наукові доробки вчених, зокрема використання естетичного мистецтва стало предметом низки досліджень у галузі філософії. На актуальності зазначеної проблеми наголошував М. Бердяєв, який пов'язував культуру з культом предків, з традицією, творчістю, стверджуючи, що «будь-яка культура (навіть матеріальна) є культура духу; будь-яка культура має духовну основу – вона є продуктом творчої роботи духу над природними стихіями» [2, с. 163–164].

Слід зазначити, що культура є тією діяльністю поколінь людей, одним зі складників якої є збереження, відтворення та створення матеріальних і духовних цінностей. Культура є тим середовищем, яке зрощує і живить особистість. Культура цілісна за своєю природою, тому саме вона як у загальнолюдських, так і в національних межах створює об'єктивне підґрунтя для єдності громади та індивіда, цілісності діяльності людини і духовно-моральних позицій суспільства.

У філософському контексті вищезазначеного характеризуємо суть поняття «культура» як інформацію, яка зберігається і накопичується в суспільстві за допомогою сукупності матеріальних і духовних цінностей, набутих людством у процесі історії, а також взаємовідносини, що склалися в процесі розподілу культурних надбань.

Висвітленню загальних положень та окремих аспектів формування естетичної культури особистості присвячені численні психологічні праці. Увагу викликають питання змісту та структури психологічного досвіду особистості (Л. Виготський, А. Торопова), дослідження його компонентів (Д. Узнадзе), детермінанти та механізми естетичного впливу музики на особистість (Б. Теплов, П. Якобсон).

Цілком очевидним є той факт, що у культурології суть поняття «музична культура» поширюється на змістову характеристику різних видів музичної діяльності та їхні результати, а також на музично-естетичну свідомість, що сформувалася в процесі цієї діяльності (інтереси, потреби, настановлення, емоції, почуття, естетичні оцінки, смаки, ідеали, погляди, теорії) [10].

Зазначимо, що Д. Кабалевський великого значення надав зв'язкові музичної культури з духовним осягненням музичного мистецтва. Він вважав, що музична грамотність ототожнюється з музичною культурою, яка має здатність сприймати музику як живе образне мистецтво, народжене життям і нерозривно з ним пов'язане; особливому «відчутті музики», яке надає змогу сприймати її емоційно, розрізняти в ній гарне і погане; умінні на слух визначати характер музики й відчувати внутрішній зв'язок між характером музики та характером її виконання [6, с. 101–104].

На переконання О. Лобової, музика, завдяки поєднанню своїх виразних засобів, створює художній образ, який викликає асоціації з явищами життя, з переживаннями людини. Поєднання виразних засобів у музиці з поетичним словом (наприклад, у пісні), із сюжетом (у п'єсі), з діями (у виставах) робить музичний образ більш конкретним. Музика чинить потужний емоційний вплив, пробуджує в людині добрі почуття, робить її кращою; вона прагне втілити етико-естетичний ідеал – у цьому особливість і її змісту, і впливу на людину [8, с. 10].

Відтак, музика – мистецтво звукове і часове (музичний твір розгортається у часі). Природно, музика безпосередньо відображає конкретні предмети або описує явища і предмети дійсності, але здатна більш безпосередньо, багато й різнобічно передавати переживання людини, рух її почуттів, емоційно психологічний стан, загальний характер явищ дійсності.

Маючи вплив на внутрішню структуру особистості, музика збагачує її чуттєве розуміння навколишнього світу. Через традиції, наступність, багатий арсенал духовних цінностей музика сприяє гармонізації естетичної свідомості людини, забезпечує свободу її самопрояву, самовираження [10]. Таким прикладом є вплив китайської народної опери на формування і музичної, і естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР.

У контексті вивчення теоретичних засад проблеми формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР доцільною є позиція, що музика, безпосередньо пов'язана з естетичним, сприяє

формуванню естетичної культури людини, виробленню ціннісних настанов та основ естетичного світосприймання, узагальненню поглядів і уявлень про світ, що постійно змінюється, визначенню музичних пріоритетів, збагаченню кращих зразків світового музичного мистецтва.

Залежно від багатоманітності цих зв'язків суб'єкт оволодіває більш диференційованою мовою емоцій, глибше осягає свій душевний світ, різноманітність почуттів, навіть невідомих йому з особистісного досвіду, але запрограмованих у музичному творі, тобто висловлених мовою музики. На погляд Д. Кабалевського, «культура людини – це результат творчого освоєння нею досконалих способів дії та оцінки щодо людського речового світу», а показником культури є «широта і глибина естетичного ставлення до культурних цінностей, володіння способами освоєння об'єктів культури, творче перенесення їх у свою діяльність і в сферу спілкування на основі своєрідного, нешаблонного бачення та оцінювання» [6, с. 15–19].

У контексті нашого дослідження цінним є культурологічний підхід, що висуває на перший план питання про культуровідповідність виховання, адекватне гуманістичним цінностям сучасної культури. У цьому випадку людина стає здатною до продуктивного соціального конструювання своєї особистості і культуротворчості [10].

Зокрема, на думку І. Сідорової [11], культурологічний підхід, інтегруючи теорію культури і мистецтва, є однією із суттєвих проблем педагогічної теорії і практики й реалізується як принцип культуровідповідності виховання. Виховання студентів буде тим ефективнішим, чим більшою мірою органічно інтегруватиметься в контекст культури, а студент активно оволодіватиме і творчо розвиватиме кращі зразки культури нації, країни, цивілізації.

Дотримуючись поглядів О. Михайличенка, зазначимо, що естетичне виховання загалом і музично-естетичне як один із його напрямів є необхідним елементом сучасного соціокультурного процесу. Не підлягає сумніву, що мистецтво – це дієвий спосіб передачі людям соціального досвіду.

Отже, культурологічний підхід має сприяти емоційно-образному сприйняттю життя і культури, активізації емоційної пам'яті, створенню умов для багаторазового відчуття майбутніми учителями музичного мистецтва в КНР, як рефлексії, своїх внутрішніх станів, що розвивають пізнавальний

інтерес як особистісну якість індивіда через призму сприйняття китайської народної опери.

Питання формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР засобами китайської народної опери привертає увагу науковців та педагогів і нині. Безпосередньо, у світлі проблеми естетичної культури, вартують уваги фундаментальні педагогічні праці, які зосереджені на питаннях формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема в КНР [7; 9].

Аналіз змісту формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва свідчить про наявність багатьох вимог, що характеризують здібності, бажання, вміння, навички, переконання, моральні та вольові якості спеціаліста.

У психолого-педагогічних дослідженнях феномен «естетична культура» тлумачиться по-різному, зокрема, як якість особистості.

На думку І. Зязюна, естетична культура «виявляється у здібності і вмінні емоційно сприймати явища життя і мистецтва, прекрасне і потворне, піднесене і земне, трагічне або комічне, а також у перетворенні природи, оточуючого світу людини «за законами краси» [5, с. 6].

За твердженнями І. Барвінок [1], естетичну культуру слід розглядати як сукупність естетичних цінностей, засобів їх створення та використання.

Дослідниця вирізняє такі її аспекти: естетичну свідомість людей, естетичні почуття; естетичні моменти різних видів діяльності; естетичне виховання як цілеспрямоване передання естетичного досвіду від покоління до покоління, від суспільства до особистості, що здійснюється в усіх сферах виховання та усіма доступними людям засобами [1, с. 12–13].

Отже, проведений аналіз наукової літератури щодо інтерпретації суті поняття «естетична культура майбутніх учителів музичного мистецтва» надав змогу уточнити зміст цього понятійного конструкта, під яким розуміємо цілісне інтегративне утворення, що передбачає наявність упорядкованих музичних знань, естетичних (емоцій, почуттів, інтересів, потреб, смаку, уявлень) та народних (китайська народна опера) цінностей, які формуються в активній музично-естетичній діяльності культурно-освітнього середовища ЗВО КНР.

У дослідженні А. Сергієнко [10] естетична культура особистості постає як єдність здібностей, морально-естетичних знань, навичок поведінки, почуттів,

оцінок і переконань, що виявляється у: наявності та розвиненості музичних задатків і здібностей; змісті естетичних позицій особистості, ініціативі, настановленні на музичну діяльність; системності, що виявляється в уміннях, навичках як необхідних елементах музичної творчості; розвиненому почуттєво-ціннісному ставленні та образному мисленні, що дає змогу орієнтуватися у багатоманітності музичних цінностей, формувати за допомогою механізмів ціннісних орієнтацій сприйняття, переживання, оцінки, смаки, ідеали і погляди [10, с. 36].

У контексті нашого дослідження визначаємо такі компоненти формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР засобами китайської народної опери:

- мотиваційний, що зумовлює музичну діяльність, інтереси, переконання, цілі, плани. Під час формування мотиваційної сфери особистості створюються передумови для формування її естетичної культури загалом;

- когнітивний, який містить всі види і форми знання про музику, до яких належать музичні почуття, сприйняття, уявлення, поняття, судження, гіпотези, вчення, погляди, концепції, теорії. Усі вони є відображенням у музичній свідомості людини об'єктивних явищ і властивостей, відносин у галузі музичного мистецтва;

- операційний – це сукупність усіх видів і форм музичної діяльності та тих елементів, на основі яких утворюється: вмінь, навички, звички, способи, прийоми і методи;

- оцінювальний, який містить особистісний елемент ціннісних уявлень, що формуються на основі досвіду музичного сприйняття і творчості. Цей компонент пов'язаний з формуванням музично-естетичних оцінок, поглядів, переконань.

Висновки. Отже, аналіз наукових джерел засвідчив наявність різних підходів до визначення суті понятійного конструкта «естетична культура майбутніх учителів музичного мистецтва». Найбільш поширеними серед них є ті, в яких цей феномен пов'язують з музично-естетичним сприйняттям, музичним смаком, музичною грамотністю, музикальністю, музичними інтересами, схильностями, пов'язаними з китайською народною оперою. Естетична культура майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР розглядається також крізь призму музичних, творчих здібностей, музично-

естетичної свідомості, розвиненості музичних задатків і здібностей, змісту естетичних позицій особистості, ініціативи, які набувають прояву в уміннях, навичках як необхідних елементах музичної творчості. За своєю структурою естетична культура майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР є складним утворенням, яка містить такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний та оцінювальний.

Проведений аналіз наукової літератури щодо інтерпретації суті поняття «естетична культура майбутніх учителів музичного мистецтва» надав змогу уточнити зміст цього понятійного конструкта, під яким розуміємо цілісне інтегративне утворення, що передбачає наявність упорядкованих музичних знань, естетичних (емоцій, почуттів, інтересів, потреб, смаку, уявлень) та народних (китайська народна опера) цінностей, які формуються в активній музично-естетичній діяльності культурно-освітнього середовища ЗВО КНР.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у теоретичному обґрунтуванні технології формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР засобами китайської народної опери.

Література

1. Барвінок І. В. Формування художньо-естетичної культури молодших школярів в умовах культурно-дозвіллевої діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. К., 2000. 206 с.
2. Бердяев Н. А. Философия свободы. Смысл творчества. М. : Правда, 1989. 608 с. Битус А. Ф. Вопросы музыкального воспитания и обучения : учеб.-метод. пособие. Мн. : Бел. гос. пед. ун-т, 2005. 45 с.
3. Будаева Т. Музыка традиционного китайского театра цзинцзюй (Пекинская опера): автореф. дис. ... канд. иск. наук: 17.00.02. М., 2011. 28 с.
4. Жерновникова О. А., Ван Цзін І. Формування та становлення особистості майбутнього педагога засобами музичного мистецтва. *Педагогічний альманах*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. Вип. 36. С. 208-212.
5. Зязюн І. А. Виховання естетичної культури школярів : навч. посіб. К., 1998. 153 с.
6. Кабалеvский Д. Б. Основные принципы и методы программы по музыке для общеобразовательной школы. *Программа по музыке с поурочной*

методической разработкой для общеобразовательной школы (1–3 классы). М. : Просвещение, 1981. С. 3–36.

7. Ли Юаньцин. Исследование национальной музыки. Пекин, 1983. 228 с. (李元庆 民族音乐问题的探索 北京 人民音乐出版社. 1983 年. 228 页).

8. Лобова О. В. Формування основ музичної культури молодших школярів: теорія та практика : монографія. Суми : ВВП «Мрія», 2010. 516 с.

9. Лянь Юнь. Исторический обзор развития китайского оперного искусства. *Вісник Харківської академії дизайну і мистецтв* : зб. наук. праць. Х., 2004. Вип. № 9. С. 66-73.

10. Сергієнко А. В. Формування музично-естетичної культури студентів мистецьких спеціальностей у позааудиторній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. К., 2015. 267 с.

11. Сідорова І. С. Формування естетичної культури студентів педагогічних університетів у позааудиторній художній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Умань, 2013. 20 с.

References

1. Barvinok I. V. Formuvannia khudozhno-estetichnoi kultury molodshykh shkolariv v umovakh kulturo-dozvillievoi diialnosti : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02. K., 2000. 206 s.

2. Berdyaev N. A. *Filosofiya svobody. Smysl tvorchestva*. М. : Pravda, 1989. 608 s. Bitus A. F. *Voprosy muzykal'nogo vospitaniya i obucheniya* : ucheb.-metod. posobie. Mn. : Bel. gos. ped. un-t, 2005. 45 s.

3. Budaeva T. *Muzyka tradicionnogo kitajskogo teatra czinczyuj (Pekinskaya opera)*: avtoref. dis. ... kand. isk. nauk: 17.00.02. М., 2011. 28 s.

4. Zhernovnykova O. A., Van Tszin I. Formuvannia ta stanovlennia osobystosti maibutnoho pedahoha zasobamy muzychnoho mystetstva. *Pedahohichniy almanakh*. Kherson: KVNZ «Khersonska akademiia neperervnoi osvity», 2017. Vyp. 36. S. 208-212.

5. Ziaziun I. A. *Vykhovannia estetichnoi kultury shkolariv* : navch. posib. K., 1998. 153 с.

6. Kabalevskij D. B. *Osnovnye principy i metody programmy po muzyke dlya obshcheobrazovatel'noj shkoly*. Programma po muzyke s pourochnoj metodicheskoy

razrabotkoj dlya obshcheobrazovatnl'noj shkoly (1–3 klassy). M. : Prosveshchenie, 1981. S. 3–36.

7. Li YUan'cin. Issledovanie nacional'noj muzyki. Pekin, 1983. 228 s. (李元庆 民族音乐问题的探索 北京 人民音乐出版社. 1983 年. 228 页).

8. Lobova O. V. Formuvannia osnov muzychnoi kultury molodshykh shkoliariv: teoriia ta praktyka : monohrafiia. Sumy : VVP «Mriia», 2010. 516 s.

9. Lian Yun. Ystorycheskyi obzor razvytyia kytaiskoho opernoho yskusstva. Visnyk Kharkivskoi akademii dyzainu i mystetstv : zb. nauk. prats. Kh., 2004. Vyp. № 9. S. 66-73.

10. Serhienko A. V. Formuvannia muzychno-estetychnoi kultury studentiv mystetskykh spetsialnostei u pozaaudytornii diialnosti: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.07. K., 2015. 267 s.

11. Sidorova I. S. Formuvannia estetychnoi kultury studentiv pedahohichnykh universytetiv u pozaaudytornii khudozhnii diialnosti : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.07. Uman, 2013. 20 s.